

JANOVO EVANGELIUM

1 ÚVOD

- Podněcuje mysl, srdce i představivost lidí od počátků křesťanství
- Význam pro hlavní proud křesťanství je zřejmý, již od dob Irenejových (130 – 200)
- Sehrálo rozhodující úlohu při zrodu křesťanské teologie a christologie (Nicea 325 a Chalcedon 451). „Christologie a teologie tohoto evangelia tvořily látku, z níž se formovaly významné články křesťanské nauky“¹. Evangelium poskytlo slovník pro tyto diskuse.
- První výklady již v Janových listech
- Kdo komentuje evangelium, navazuje na bohatou a různorodou výkladovou tradici²
- Žádná jiná kniha NZ nepoutala nikdy takovou pozornost komentátorů jako čtvrté evangelium³
- Vypráví příběh, v němž se odráží soudržná teologie, christologie, eklesiologie. Má čitelný „úhel pohledu“, který mu dává literární a teologickou jednotu
- Sepsáno na přelomu 1. století na místě (Efez), kde se střetávalo rané křesťanství, judaismus (synkretistický a sektářský), komplex náboženství helénistického světa a rodícího se gnosticizmu.
- Vypráví starý příběh o Ježíšovi novým způsobem, který je reakcí na směs náboženství a kultur.
- K novému pohledu na 4. evangelium vedly některé důležité archeologické nálezy a mnohé z názvů a popisů se ukázala být správná.
- Některými je vnímáno jako spis, ve kterém se odráží historie rané křesťanské obce (Snackenburg, Braun, Becker).
- Křesťanská víra ustavičně vyzývá k přechodu od starého k novému. Ježíšovi následovníci nemohou setrvat v uzavřeném systému náboženství. Je potřeba žít starou víru novým způsobem a EJ je příkladem toho, jak se prvotní církve s tímto úkolem vypořádala.

2 „JOHANNINE ECCLESIOLOGY“

Je vůbec možné hovořit o církvi, tvořit eklesiologii na základě Janova evangelia? Velmi zajímavým prvkem se jeví pochopení jednoho z cílů sepsání Janova evangelia. Vykladači (J. Ferreira, W. Shannon...) rozumí, že Jan psal své evangelium s odlišným záměrem, než autoři synoptických evangelií, především na tzv. „Janovskou komunitu“. Není našim úkolem se tímto blíže zabývat, uvedeme jen několik důrazů:

- **Absence explicitních prvků společenství**, i když sama v sobě zahrnuje významný eklesiologický materiál. Ve skutečnosti, to je absence diskuse o církevní struktuře a svátostech, která vede Smitha k závěru, že: "Docela možné Jan chápe církev jako společenství bez hierarchie, formální organizace, nebo svátostí, která je inspirována Duchem."⁴

¹ POLARD, T. E. Johannine Christology and the Early Church, 13.

² Jurgen Becker (1979-1981), Edwyn C. Hoskyns (1974), C. H. Dodd, Raymond Braun (1966-1970), C. K. Barrett (1978). Podnětný a provokativní komentář R. Bultmana (1941)

³ Od roku 2000 bylo vydáno v angl. jazyce asi 120 nových komentářů...

⁴ Smith, 136.

- **Rovnost všech.** Mohli bychom říci, že se jedná o absenci hierarchického jazyka. Rovnost postavení je založeno na rovnosti všech učedníků. Raymond Brown zachycuje toto: V „Johannine tradici“ stejné postavení v církvi relativizuje autoritativní učitelský úřad v církvi.⁵ Pro „Johannine ecclesiology“ je charakteristické tvrzení, že Duch je vůdce církve a že všichni členové mají přístup k tomuto Duchu, který je povede a uvede do veškeré pravdy.⁶ Taková závislost na inspiraci Ducha, bez hierarchických záruk nepochybně přispěly ke konečnému rozkolu v tehdejší církvi.
- **Utrpení.** Zajímavostí je, že Janova komunita se svými jednoznačnými postoji stavěla proti jiným judaistickým, nebo i křesťanským skupinám. Podle Roberta Gundra⁷ cenou za tyto postoje je označení Janových důrazů některými za sektářské. Nastala reálná hrozba pronásledování, jak je uvedeno v Janovi 16:2
- **„Ortopraxis“.** Termín byl zaveden do křesťanské teologie osvobození v roce 1960. Ale termín může mít širší význam pro křesťanské učednictví. Vyvolává otázku, jak náš praktický život je, nebo není v souladu s vírou, kterou vyznáváme. Janovská literatura na několika místech naznačuje tento důležitý princip:

^{Jan 1, 47}Ježíš spatřil Natanaela, jak k němu přichází, a řekl o něm: „Hle, pravý Izraelec, v němž není lsti.“

^{Jan 3, 20}Neboť každý, kdo dělá něco špatného, nenávidí světlo a nepřichází k světlu, aby jeho skutky nevyšly najevo. ²¹Kdo však činí pravdu, přichází k světlu, aby se ukázalo, že jeho skutky jsou vykonány v Bohu.“

^{Jan 1, 3}Podle toho víme, že jsme ho poznali, jestliže zachováváme jeho přikázání. ⁴Kdo říká: ‚Poznal jsem ho,‘ a jeho přikázání nezachovává, je lhář a není v něm pravdy. ⁵Kdo však zachovává jeho slovo, vpravdě v něm láska Boží dosáhla svého cíle. Podle toho poznáváme, že v něm jsme. ⁶Kdo říká, že v něm zůstává, musí žít tak, jak žil on.
- **Vyvolení.** Ti, kteří přišli ke Kristu, jsou ti, které Bůh vyvolil a dal svému Synovi - Jan 17 (5 x). „Ne vy jste mě vyvolili, ale já jsem vyvolil vás“. Tento prvek je charakteristický pro „Johannine eklesiologii“.
- **Paradigma milovaného učedníka.** Jedná se o několikrát nejmenovaného učedníka, kterého miloval Ježíš. Je vzorem pro každého Kristova učedníka. Je nejmenovaný, aby se ním mohl stát každý, kdo následuje Krista.

⁵ Brown, 141.

⁶ John 14:26, 16:12-13

⁷ Navržená v přednášce Dr. Michaels, R. 11/17/2005

- Porovnání Matouše a Jana⁸

Matouš – orientovaný na církev, strukturu. Hlavní postavou, mluvčím učedníků ve 3 synoptických evangeliích je Petr. Důraz na apoštolství.

Jan vytváří zcela jiný svět. Není zde o strukturách, ale o společenství lásky a jednoty. Všichni jsou rovni ve vztahu ke Kristu. Veliký důraz na komunitu (ovce + pastýř, větve + vinná réva...). Dominantním zde není apoštolství, ale učednictví. Nejsou to lidé skrze struktury, kteří vedou komunitu, ale Duch svatý, který vede, uvádí do veškeré pravdy. Hlavní postavou je nejmenovaný milovaný učedník. Přebírá iniciativu před Petrem (U poslední večeře se Petr neptá přímo, ale skrze milovaného učedníka. Stojí pod křížem, u hrobu první uvěřil, u jezera první poznává na břehu Pána). U jezera také autorita Petra musí být potvrzena láskou. Petr bude pást ovečky, ale Kristovy, ne vlastní. A i zde se objeví učedník, kterého Ježíš miluje. Jeho cesta je jiná, než Petrova.

Eklesiologie podle Matouše i Jana mají nezastupitelný význam pro současnou církev. Obě potřebují být v rovnováze. Má - li aplikace Matouše spíše důraz na hierarchii, strukturu, učitelský úřad v církvi může to vést ke strukturalismu, ztuhlosti forem, malé flexibilitě. Naopak důsledná aplikace Janovy eklesiologie povede k volným formám, rovnosti, spiritualismu, ovzduší lásky, jednoty. „Johannine ecclesiology“, na druhou stranu, i když je velmi atraktivní, má také své nedostatky. Víra, že Duch je přítomen, jako živý božský učitel v srdci každého učedníka je jistě jedním z největších příspěvků ke křesťanské víře ze strany čtvrtého evangelia. Ale zároveň se může snadno stát zdrojem chaosu, zmatku a nestability. Raymond Brown napsal ve své krátké, ale průkopnické knize: "Johannine ecclesiology je nejvíce atraktivní a vzrušující NZ kniha, bohužel, je také jedna z nejméně stabilních."

Karl Rahner řekl: "Když různé vlivy proudí od Boha do církve, některé prostřednictvím autorit, jiné přímo skrze členy církve, kteří nezastávají žádnou funkci, je jasné, že jedině Bůh může jasně vnímat jejich smysl, směr a účel"⁹. Rahner dále říká, že nakonec je tam jen jedna věc, která může udržet jednotu církve a to je láska, která umožňuje zachovat jinakost, i když jí nechápe. (s. 65.). Je to láska, která v Johannine ecclesiology proudí do církve v hojnosti.

Janovo evangelium vnáší rovnováhu mezi muži a ženami. Velké životní příběhy jsou příběhy žen:

- **Samařanka** (1. dává svědectví svému národu)
- **Marie a Marta** (Marta vyznává stejně jako Petr v SE: „Já jsem uvěřila, že ty jsi Kristus, Boží Syn, který měl přijít na svět“ Jan 11, 27)
- **Marie Magdaléna** (1. se setkává s Ježíšem po vzkříšení a zvěstuje učedníkům)

⁸ William H. Shannon , spisovatel na volné noze, je emeritním profesorem na univerzitě v Rochesteru Nazareth, New York. Je knězem diecéze Rochesteru a zakladatelem mezinárodní společnosti Thomas Merton.

⁹ Rahner. K: *Duch v církvi*, s. 64.

- Slovní zásoba a styl

Janovo evangelium obsahuje 15 240 slov. 112 se nevyskytuje v žádné jiné knize nového zákona. V poměru ke své velikosti, evangelium obsahuje nejmenší slovní zásobu v Novém zákoně, i kniha Zjevení odráží vyšší podíl slovní zásoby k celkovému počtu slov (9,3 procenta proti 6,5 procenta).

Zvláště charakteristická jsou slova, týkající se Ježíšova zjevení. Existuje 120 odkazů na Boha jako „Otce“. V synoptických evangeliích to je 64 x, ("živý", 6,57, "svatý", 17, 11, "spravedlivý", 17, 25). Otec je často označen jako "ten, který mě poslal" – 26 x. "Syn" (19 x), "Syn člověka" (13 x) a "Syn Boží" (7 x). Osobní zájmeno „Já“ je použito 120 x ve vztahu k Ježíši. 7 x „Já jsem“ (chléb života, světlo světa, dveře pro ovce, dobrý pastýř, vzkříšení a život, cesta, pravda a život, pravý vinný kmen). Spojení „Já vím (141 x), já oslavím (21 x). Pravda (55 x), život (36 x), světlo (22 x). Láska v různých obměnách (57 x). „Kosmos“ (17 x), židovský svátek (17 x). Jan nepoužívá slova SE, jako: apoštolové, křest, evangelium, pokání, dědictví...lze říci, že SE se zaměřují na společenských a historických záležitostech, Jan se soustředí na teologických principech. Jan s oblibou používá slova, která mají více významů, nebo hlubší, duchovní význam (nové narození, voda života, chrám těla, „pneuma“ jako duch i vítr, vyvýšení – ukřižování, spánek – smrt). Používá různé významové odstíny („hypagein“ neznamená jen jít, ale jít k otci (7, 35. 8, 21. 13, 33)

7 Kristových znamení je důkazem Kristova Božství a víra je spojena se životem v jeho jménu (20, 31)